

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MİZAH KULLANIM DURUMLARI İLE ÖZNEL İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN HUMOUR USE AND SUBJECTIVE WELL-BEING OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Doç. Dr. Mücahit KAĞAN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Erzincan / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-1983-5748

Meryem ATALAY

Milli Eğitim Bakanlığı, Geçit TOKİ Ortaokulu, Okul Psikolojik Danışmanı, Erzincan / TÜRKİYE

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin mizah kullanım durumları ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, katılımcıların özel iyi oluş düzeyleri ve mizah kullanım durumları; cinsiyet ve okul türü olmak üzere çeşitli bağımsız değişkenler açısından ele alınmıştır. İlişkisel tarama modeli niteliğindeki araştırmanın örneklemini, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Erzincan il merkezinde yer alan değişik liselerde öğrenim gören 217 kız, 112 erkek olmak üzere toplam 329 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Ergenlikte Mizah Ölçeği ve Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS-22 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinden önce yapılan yapılan normallik testinde, verilerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda, ergenlerin mizah kullanımları ile cinsiyet ve okul türleri arasında; öznel iyi oluş düzeyleri ile cinsiyetleri arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür; ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile okul türü arasında sosyal bilgiler lisesi öğrencilerinin lehine manidar bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre ergenlerin mizahın alt boyutlarından olan bilişsel ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımları onların öznel iyi oluşlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre mizahın günlük hayatta etkili bir şekilde kullanılması bireylerin hem bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerini hem de onların öznel iyi oluş düzeylerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Araştırma sonuçları ilgili literatür ışığında tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Öznel İyi Oluş

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the relationship between high school students' humor usage and subjective well-being levels. For this purpose, the levels of special well-being of the participants and their use of humor, gender and school type were investigated in terms of various independent variables. The sample of the research, which is a relational survey model, consists of 329 students, 217 female and 112 male students in various high schools in Erzincan city center in 2017-2018 academic year. In the study, Personal Information Form developed by the researchers as a means of collecting data, Humor Scale in Adolescence and Adolescent Subjective Well-being Scale were used. The data were analyzed with SPSS-22 package program. In the normality test performed in the analysis of the data, nonparametric tests were used because the data were not shown to be normal distribution. The findings of the study indicated that there was no significant relationship between adolescents' use of humor and gender and school types, and between gender and subjective well-being levels; however it was found that there was a significant relationship between the subjective well-being of adolescents and school type in favor of the students of social studies high school. In addition, according to the research results, adolescents' use of humor in cognitive and psychological areas which are sub-dimensions of humor significantly predict their subjective well-being. In the light of the results obtained from the study, the effective use of humor in daily life positively affects the cognitive, social and psychological development

of individuals, and it is expected that they will affect their subjective well-being levels positively. The results of the research were discussed in light of the relevant literature.

Keywords: Humor, Subjective Well-Being

1. GİRİŞ

Daha mutlu, daha sağlıklı ve daha iyi bir dünyada yaşayarak gelecek nesillerin daha iyi şartlarda büyümesini sağlamak, tüm insanlığın ve ülkelerin ortak arzusu olmuştur. Mutlu olmak hem psikolojik hem fiziksel olarak uzun süreli yarar sağlamaktadır (Lilienfeld, Lynn, Namy ve Woolf, 2009). Bu nedenle mutluluk, hem sosyal yaşamda hem de iş yaşamında aranan önemli bir kavramdır. Literatürde bu kavram genelde öznel iyi oluş olarak geçmektedir. Öznel iyi oluş duygusal ve bilişsel olmak üzere 2 ana bileşenden oluşur. Duygusal bileşenleri olumlu ve olumsuz duyguları; bilişsel bileşenleri ise kişinin yaşamından aldığı doyumunu içine almaktadır. (Diener ve Suh, 1997). Öznel iyi oluşun üç önemli özelliği vardır. Bunlardan birincisi, öznel olmasıdır. Bu nitelendirmenin sebebi bireyin, yaşamına ilişkin kendi değerlendirmeleri üzerinde yoğunlaşmasıdır. İkincisi, sadece olumsuz faktörlerin yokluğu anlamına gelmemesi aynı zamanda pozitif duyguların varlığına işaret etmesidir. Üçüncüsü ise, bireyin yaşamını tüm yönleriyle ele alarak genel bir değerlendirme yapmasıdır (Malkoç, 2011). Öznel iyi oluş alanı anlık, kısa vadeli ruhsal durumlara değil daha uzun dönemli duygulara odaklanmıştır. Araştırmalar incelendiğinde öznel iyi oluş ile birlikte, yaşam doyumunu, iyilik hali gibi kavramların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Anlamları ve içerikleri birbirleri ile aynı olmamasına rağmen bu kavramları kesin olarak birbirinden ayırmak mümkün değildir. Bu nedenle kimi zaman birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülmektedir (Çevik, 2010). İyilik hali, optimal düzeyde sağlıklı olmaya yönelmiş, beden, akıl ve ruhun bütünleştiği, kişinin amacına yönelik olarak daha dolu yaşam geçirme hedefiyle sosyal, kişisel, çevresel olarak tüm alanlarda işlevsel bir yaşam sürdürmesi olarak tanımlanabilir (Korkut, 2004). Yaşam doyumunu ise Özer ve Karabulut'a (2003) göre öncelikle "doyum" kavramının ele alınması ile anlaşılabilir. Doyum, beklenti, istek ve dileklerin karşılanmasıdır. Yaşam doyumunu ise, bir insanın beklentileri ve elinde olanların karşılaştırılmasıyla elde edilen durumdur. Yani kişinin beklentilerinin, gerçek durumla karşılanabilmesiyle ortaya çıkan sonucu gösterir. Bu kavramla, belirli bir duruma ilişkin doyum değil, tüm yaşantılardaki doyum kastedilmektedir. Yaşam doyumunu, bireyin kendi yaşamının niteliği hakkında öznel ve bütüncül bilişsel değerlendirmeler yapması anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle bireyin kendisinin yapmış olduğu kriterlere göre yaşamını değerlendirmesidir (Morsünbül, 2011).

Bu çerçevede öznel iyi oluşun, bireyin kendi yaşamına ilişkin bilişsel ve duygusal değerlendirmeleriyle birlikte olumlu duygulara sahip olmasını ve istenmeyen duygularının azlığını, yaşam memnuniyetinin yüksek olmasını içerdiği söylenebilir (Diener, 1994). Öznel iyi oluş düzeyi yüksek olan insanlar genellikle benlik saygısı, iyimserlik, kişisel kontrol hissi ve dışa dönüklük gibi özelliklere sahip kişilerdir. Bu kişiler de olumlu duygu ve düşünceler baskın olduğu için pozitif bir yaşam anlayışına sahiptirler (Myers ve Diener 1995). Öznel iyi oluş düzeyleri yüksek olan bireylerin, yaşam doyumlarının yüksek olmasının yanında çoğunlukla hoş duygular içinde olmaları ve nadiren üzüntü, keder, öfke gibi olumsuz duygular yaşamaları beklenirken öznel iyi oluş düzeyi düşük olan bireylerin ise, yaşamlarından doyum almamaları, olumlu duygulardan çok öfke, tedirginlik, gerginlik, kaygı, ve depresyon gibi olumsuz duyguları yaşamaları beklenmektedir (Lucas, Diener, Suh ve Smith, 1996).

Bireylerin öznel iyi oluşlarını dolayısıyla mutlu olmalarını etkileyen birçok faktör vardır. Bunlardan biri mizahdır. En genel tanımı ile mizah; olaylar ve durumların eğlenceli yönünü görebilme becerisidir. Mizah duygusu, bir kimsenin gülünç olan bir şeyi görebilme, algılayabilme ya da anlatabilme yeteneğidir (İlhan, 2005).

Mizahı bir bukalemuna benzeten Mallen (1993), onun bir ortamdan başka bir ortama, anlık değişim gösterebildiğini söyler. Mizahın kullanımı bireyin yaşadığı topluma göre değişebileceği gibi, yaş ilerledikçe değişebilir. Örneğin bir çocuğun mizah anlayışı, yetişkininkinden farklıdır. Evrensel bir takım komik unsurlarda yaş sınırı olmasa da, sadece belli yaş gruplarının komik bulduğu hikâye, şiir ve bilmece olabilmektedir. Genel olarak zihinsel kapasite, geçmiş deneyimler ve maruz kalınan komik durum verilen mizahi tepkiyi etkilemektedir. Mizah, günlük kullanımda; eğitim öğretimden psikolojiye, fiziksel sağlıktan sosyal ilişkilere kadar pek çok alanda olumlu katkılarıyla ön plana çıkmaktadır. Hayatı neşelendirir, öğrenmeyi kolaylaştırır, gerginlikleri yumuşatır, insanları birbirlerine yakınlaştırır, ciddi ortamlara insani bir boyut katar. Aynı zamanda en ağır durumları hafiflettiği için insan ruhunu dengede tutar. Mizahın temelinde ister çok sıkıntılı bir durum ya da büyük bir hayal kırıklığı olsun ister basit bir

üzüntü olsun eğer gülünebilecek bir şey bulunabiliyorsa yaşanan olumsuz olayların etkisinden kurtulmanın kolaylaştığı felsefesi yatmaktadır (Klein, 1999; Akt. Akkaya, 2011). Mizahı, basit bir gülme olayından ayıran, insanlara neşe ile pozitif enerji kazandırmasıdır. Hayatta birçok şekilde kendini gösteren mizah, yeri geldiğinde bir cerrahın bıçağı gibi keskin iken, yeri geldiğinde de bir ipeğin dokusu gibi yumuşak bir şekilde kendini gösterir. Yaşamdaki çarpıklıkları, hataları, saçmalıkları gözler önüne serer ve insanları korku ve kaygıdan uzak tutar (Mallen, 1993).

Mizah aynı zamanda bu çalışmanın yapıldığı gruba içine alan ergenlik döneminde kaygıyla başa çıkma, öğrenmenin etkinliğini artırma ve sosyal ilişkileri düzenleme gibi psikolojik, bilişsel ve sosyal yeterlilikleri artırmaktadır. Mizahın neden kullanıldığına yönelik açıklama yapan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki üstünlük kuramıdır. Bu kuram mizah kuramlarının en eskilerinden biridir. Üstünlük kuramı mizah duygusunun, başkalarındaki davranışlara bağlı olarak kendilerinde gördükleri üstünlük ile oluştuğunu ileri sürer. Kurama göre bireyler diğerlerinin davranışlarını, onların içinde buldukları durumları ve çevrelerini doğal olarak kontrol etmektedirler. Çevrelerindeki insanların düştükleri zor bir durumu gördüklerinde ise, kendileri aynı duruma düşmedikleri için mutluluk duyar ve zor duruma düşenlere karşı bir üstünlük hissederek (Sayar, 2012). Mizah kullanımını ele alan bir diğer kuram uyumsuzluk kuramıdır. Bu kurama göre mizah, tutarsız, uyumsuz düşünce veya durumların birlikteliğinden ya da alışılmadık kurallardan farklı olan düşünce ya da durumların sunulmasından doğar (Soyaldın, 2007). Martin'e (1998) göre uyumsuzluk teorilerinde mizah, bilişsel öğelere odaklanılarak kullanılır. Mizah anlayışını, yaratıcılık ve zekâ ile ilişkilendirir. Bilişsel olarak karmaşık yapıdakiler daha karmaşık yapıları içeren mizahtan hoşlanırken, bilişsel yöneliminde daha somut olanlar ise daha az belirsizlik içeren mizahtan hoşlanırlar. Kurama göre, bir gülmece metninde olayların akışında ve seyrine göre okuyucuda veya dinleyicide tahmini bir beklenti meydana gelir. Bu doğrultuda metinde geçen olayların beklenti dışında gelişmesi beklenti sahiplerini bir çeşit şaşkınlığa sevk eder. Olayların beklenilenin tersine neticelenmesi insanların gülmesine yol açar (Özünü, 1999). Bireylerin mizah kullanım durumlarını ele alan diğer bir kuram rahatlama kuramıdır. Bu kuramı savunanlar, sıkıntıdan ve stresten kurtulma, rahatlama üzerinde yoğunlaşmışlardır. Rahatlama kuramı, uyumsuzluk ve üstünlük teorileri ile birleşen bir alana sahiptir. Örneğin; tehlikenin ortadan kalkması ile duyulan rahatlama veya önceki durumdan daha iyi bir durumda bulunmanın verdiği duygu, gülme nedenidir söylemi rahatlama kuramı ve üstünlük kuramını aynı alanda birleştirmektedir (Karagöz, 2009). Mizahı ele alan son kuram ise psikanalitik kuramıdır. Psikanalitik yaklaşım, mizah duygusunun kişisel çıkmazların bir yansıması olduğunu ve bireylerin tehlikeli gördükleri cinsel ve saldırgan dürtülerini sosyal kabul içeren etkileşimlere dönüştürmesini sağladığını öne sürmüştür. Bu kuram, mizahı bir katarsis mekanizması olarak ele alır. Kurama göre, bireyin mizah duygusu onu algılama düzeyi ile ilgilidir. Yani insanlar kendilerini rahatsız ya da suçlu hissettirecek konulara gülmektedir. Mizah yasaklanmış duyguların ortaya çıkmasına eşlik eden kaygı düzeyinin azalmasını sağlar. Mizah yoluyla yasaklanmış ve birey için tehdit oluşturan dürtüler daha kolay ve kabul edilebilir biçimde dışa vurulur (Eroğlu, 2003). Freud (1998)'a göre, tüm gülünecek durumlar için insanlar belli bir ruhsal enerji ayırmışlardır. Bu enerji belli bir ruhsal durumda harcanmak için ayrılmış, ama gerekli olmamıştır. Bu gereksiz enerji daha sonra gülme biçiminde kullanılır. Freud, espri yaparken, bastırılmış veya yasaklanmış duygu ve düşünceler için kullanılacak olan enerjiyi, komik durumlara tepki verirken düşünmek için kullandığımız fazla enerjiyi, mizah için ise duygularımızca kullanılan enerjiyi harcadığımızı söylemektedir. Kuramların mizahın neden kullanıldığına dair bakış açıları genel ilkelerine bağlı olarak değişiklikler gösterse de hemen hemen hepsi bu duygunun insan yaşamında vazgeçilmez olduğunun altını çizmektedir (Soyaldın, 2007).

Tüm bu literatür ışığında bu çalışmada, ergenlerde mizahın günlük hayatta etkili bir şekilde kullanılmasının bireylerin bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine olumlu yönde etki ettiği gibi öznel iyi oluş düzeylerine de olumlu yönde etki etmesi beklentisiyle; lise öğrencilerinin mizah kullanım durumları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır:

Lise öğrencilerinin mizah kullanım durumları cinsiyete göre farklılık gösterir mi?

Lise öğrencilerinin mizah kullanım durumları okul türüne göre farklılık gösterir mi?

Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri cinsiyete göre farklılık gösterir mi?

Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri okul türüne göre farklılık gösterir mi?

Lise öğrencilerinde bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımı öznel iyi oluş düzeylerini yordamakta mıdır?

Lise öğrencilerinin mizah kullanımı öznel iyi oluş düzeylerini yordamakta mıdır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanmasıyla ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Çalışma, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2002).

2.2. Araştırma Örnekleme

Araştırmanın örneklemini, 2017-2018 Eğitim-öğretim yılında Erzincan İli'ndeki çeşitli liselerde (Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesi) okuyan 337 öğrenci oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ergen Mizah Kullanım Ölçeği ve Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, okul, sınıf bilgileri bu araştırmada kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanmıştır.

Ergen Mizah Kullanım Ölçeği: Ergenlerde bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımını ölçme amacıyla hazırlanmış olan bu ölçek 6-8. sınıflara devanı eden toplamı 428 denek üzerinde uygulanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, başlangıçta 44 maddenin yer aldığı ölçeğin madde sayısı ve faktör yükü düşük olan, binişikliği bulunan maddelerin analiz, dışı tutulmasıyla 35'e düşürülmüş ve ölçeğin üç faktörden oluştuğu saptanmıştır. Faktör 1 dikkat, bellek gibi bilişsel süreçlerin etkinliğini artırmak için, Faktör 2 grupla ve karşı cinsle iletişim-etkileşim kurmak için, Faktör 3 kaygı, korku ve mutsuzlukla başa çıkmada mizahın kullanılmasını içermektedir. Güvenirlik çalışmaları sonucunda, EMÖ'nin Cronbach-alfa değerinin .8924 olduğu saptanmıştır (Oral,2004).

Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği: Eryılmaz (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, yaşamın çeşitli alanlarındaki doyum düzeylerini ve olumlu duygulanımı içeren maddelerden oluşmaktadır. Dörtlü likert tipindedir ve 15 maddeden oluşmaktadır. Ergen öznel iyi oluş ölçeği, aile ilişkilerinde doyum, yaşam doyumu, olumlu duygular ve önemli kişilerle ilişkilerde doyum olmak üzere dört alt faktörden oluşmaktadır. Bu dört boyutun açıklanan varyansı 61,64'tur. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .87, Sperman-Brown değeri ise .83'tur.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin elde edildiği çalışma grubuna uygulamadan önce gerekli bilgilendirmeler yapılarak gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır. Verilerin analizi SPSS-22 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan normallik testlerinde verilerin dağılımının normal olmadığı görüldüğünden parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Buna doğrultuda; Lise öğrencilerinin mizah kullanım durumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U testiyle, okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Benzer şekilde lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U testiyle, okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir. Elde edilen farklılıkların kaynağını bulmak için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Lise öğrencilerinde bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımının, lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığı çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir. Son olarak lise öğrencilerinin mizah kullanımının, onların öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığına ilişkin bulgular için çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde veri toplama araçlarından elde edilen puanlar ile ilgili istatistiklere ve verilerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmada ilk olarak öğrencilerin mizah kullanım durumları üzerinde cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin etkisi ele alınmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin cinsiyete göre mizah kullanım durumlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Mizah Kullanım Durumlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Kız	217	161,14	34967,50	1,025	,306
Erkek	112	172,48	19317,50		

P>.05

Tablo 1 incelendiğinde, Mann-Whitney U testi sonuçları kız ve erkek öğrencilerin mizah kullanım durumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($Z=1,025, p>,05$).

Öğrencilerin okul türüne göre mizah kullanım durumları Kruskal Wallis H- Testi ile incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Okul Türüne Göre Mizah Kullanım Durumlarına İlişkin Kruskal Wallis H- Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Sıra ortalaması	X ²	Sd	P
Fen lisesi	83	166,92	8,735	4	,068
Anadolu Lisesi	77	169,86			
Sosyal Bilimler Lisesi	73	180,49			
Güzel Sanatlar Lisesi	52	164,06			
İmam Hatip Lisesi	44	128,28			

P>05

Tablo 2'de görüldüğü üzere okul türüne göre öğrencilerin mizah kullanımları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($X^2: 8,35, p>,05$).

Araştırmada ikinci olarak öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde cinsiyet ve okul türü değişkenlerinin etkisi ele alınmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin cinsiyete göre öznel iyi oluşlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Öznel İyi Oluş Düzeylerine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	P
Kız	217	162,02	35159,00	,790	,429
Erkek	112	170,77	19126,00		

P>.05

Tablo 3 incelendiğinde elde edilen bulgular, öğrencilerin öznel iyi oluşlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($Z=790, p>,05$).

Öğrencilerin öznel iyi oluşları okul türüne göre Kruskal Wallis H- Testi ile incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Okul Türüne Göre Öznel İyi Oluş Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H- Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Sıra ortalaması	X ²	Sd	p
Fen lisesi	83	163,69	9,862	4	,043
Anadolu Lisesi	77	189,57			
Sosyal Bilimler Lisesi	73	140,88			
Güzel Sanatlar Lisesi	52	165,55			
İmam Hatip Lisesi	44	163,85			

P>05

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile öğrenim gördükleri okul türü arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (X²: 9,862, p>,05).

Çalışmada üçüncü olarak öğrencilerin bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımının, öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığına ilişkin çoklu regresyon analizine yer verilmiştir. İlgili sonuçlar Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Bilişsel, Sosyal, Psikolojik Alanlarda Mizah Kullanımının Öznel İyi Oluşu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata _p	B	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	56,041	3,037			18,451		
Bilişsel	-,334	,116	-,203	-,203	-2,876	,111	-,158
Sosyal	-,348	,209	-,132	-,132	-1,662	,187	-,092
Psikolojik	1,072	,141	,607	,607	7,608	,376	,389
R: ,426	R ² : ,181	F:23,973(3,325=23,973)	p: ,00				

Tablo 5 incelendiğinde, lise öğrencilerinde bilişsel ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımı, ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordamakta iken; sosyal alandaki mizah kullanımı öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordamadığı görülmektedir. Lise öğrencilerinde bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımı, onların öznel iyi oluş düzeylerindeki varyansın %18.10'nuna; bilişsel ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımı ise öznel iyi oluş düzeylerine ilişkin açıklanan varyansın %17.40'na katkıda bulunmaktadır.

Araştırmada son olarak lise öğrencilerinin mizahı kullanmalarının onların öznel iyi oluşlarını manidar bir şekilde yordayıp yordamadığı basit regresyon analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Mizah Kullanımının Öznel İyi Oluşu Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	B	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	52,967	3,199		16,558	52,967		
Mizah Kullanım Düzeyi	,184	,039	,255	4,763	,184	,255	,255
R: ,255	R ² : ,065						
F: 22,683 (1.327=22,683)	p: ,00						

Tablo 6’da görüldüğü üzere ergenlerin mizah kullanımı, onların öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordamakta ve mizah kullanımı, onların öznel iyi oluş düzeylerindeki varyansın % 6.50’sini açıklamaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında değerlendirilerek araştırmaya konu olan değişkenlerle ilgili hem uygulamalara hem de ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Yapılan bu çalışmada ilk olarak lise öğrencilerinin mizah kullanım durumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve aralarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Literatür incelendiğinde ergenler üzerinde paralel bulguların elde edildiği çalışmalar olduğu görülmektedir (İncioğlu,2003; Kahraman,2008; Ereyi,2016). Lise öğrencilerinin mizah kullanım durumlarının okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında ise yine anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çalışmada cinsiyet ve okul türü açısından ele alınan diğer bir değişken öznel iyi oluştur. Bu doğrultuda ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve aralarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Alan yazında çalışmanın bu sonucunu destekler nitelikte çalışmalara rastlanmıştır (Kaplan,2016; Özen,2005; Çakır, 2015, Canbay, 2010; Şahin, 2011). Bunun yanında literatürde cinsiyet ile öznel iyi oluş düzeyi arasında anlamlı farklılıklar ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Eryılmaz ve Ercan, 2011; Sezer, 2011). Ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında ise anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Literatürde bu sonuçla paralel araştırmalara rastlanmıştır (Sezer, 2011). Bu farklılığın kaynağına ilişkin yapılan test sonuçlarında, sadece Sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri, Anadolu lisesi öğrencilerinininkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çalışmada lise öğrencilerinde bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımının, onların öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığına bakılmış; bilişsel ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımının onların öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordadığı görülmüştür. Ancak sosyal alandaki mizah kullanımı ise ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini yordamamaktadır.

Araştırmada son olarak lise öğrencilerinin mizahı kullanmalarının, öznel iyi oluş düzeylerini manidar bir şekilde yordayıp yordamadığına ilişkin analiz sonucu incelenmiş ve öğrencilerin mizahı kullanmalarının, onların öznel iyi oluşlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Bu bulgu ergenlerde mizah ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi ele alan daha önceki araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (İlhan, 2005; Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ve Weir, 2003; Saroğlu ve Scariot, 2002).

Araştırma sonuçları genel olarak özetlenecek olursa; ergenlerin mizah kullanımı ile cinsiyet ve okul türü arasında, öznel iyi oluş düzeyleri ile cinsiyet arasında herhangi bir ilişki bulunmazken; ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile okul türü arasında sosyal bilgiler lisesi öğrencilerinin lehine bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçtan yola çıkarak akademik liselerde öğrenim gören öğrencilerin normal liselerde öğrenim gören öğrencilere göre daha yoğun bir öğretim programı ve daha çok beklenti ile karşılaşmaları ya da sosyal bilimler lisesinde akademik dersler kadar sosyal faaliyetlere de yer verilmiş olması öğrencilerin öznel

iyi oluş düzeylerini olumlu yönde etkilemiş olabileceği yorumu yapılabilir. Elde edilen bir diğer sonuçta, ergenlerin mizahın alt boyutlarından olan bilişsel ve psikolojik alanlardaki mizah kullanımları onların öznel iyi oluşlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Yapılan araştırmalarda mizah kullanımının bireylerin düşüncelerini ve ruh sağlığını geliştirici etkiye sahip olduğu ve öznel iyiliği artırdığı görülmüştür. Kısaca mizahın günlük hayatta etkili bir şekilde kullanılması bireylerin bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine olumlu yönde etki ettiği gibi onların öznel iyi oluş düzeylerini de olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak şu öneriler verilebilir:

Bireylerin en çok eğlendiği, kendini iyi hissettiği, öğrendiği konu ve derslerin öğretmenlerin mizah yeteneklerini kullandıkları dersler olduğu dikkate alındığında mizahın okullarda daha sık kullanılması sağlanabilir. İleride mizah ile ilgili yapılacak olan araştırmalar, eğitimde mizahın farklı yönleri üzerinde yoğunlaşabilir. Çünkü mizahın öğrencilerin derslere olan güdülenmelerinin artırılmasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmaya lise öğrencilerinin mizahı hangi alanda kullandığı araştırmaya konu edilmiştir paralel olarak mizah üretiminde hangi durumlardan yararlandığı üzerine bir araştırma yapılabilir. Daha sonraki çalışmalarda ergenlerin öznel iyi oluşlarını etkileyen mizah faktörünün, yetişkinlerle karşılaştırılması faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, M. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çakır, G. (2015). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çevik, N. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordayan bazı değişkenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31(2), 103-157
- Diener, E. Suh, E. (1997). Measuring Quality Of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators, *Social Indicators Research*, C. 40 (1-2), s. 189-216.
- Diener, E., Suh, E., Lucas, R.E. ve Smith, H.L. (1996). Subjective Well-being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276-302.
- Ereyi, B. (2016). *Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ve problem çözme becerisinin mizahı kavramayla ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Eroğlu, M. (2003). *Utangaçlık düzeyleri farklı lise son sınıf öğrencilerinin durumluk mizah tepki düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Eryılmaz, A. , & Atak, H. (2011). Ergen öznel iyi oluşunun öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 170-181.
- Eryılmaz, A. (2009). *Başarı çıkma stratejilerinin kişilik özellikleriyle ergen öznel iyi oluşu arasındaki aracı rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Freud, S. (1998). *Espriler ve Bilinçdışı İle İlişkileri*. (Çev. Emre Kapkın). 3.Basım, İstanbul: Payel Yayınları.
- İlhan, T. (2005). *Öznel İyi Oluşa Dayalı Mizah Tarzları Modeli*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- İncioğlu, M. (2003). *Utangaçlık Düzeyleri Farklı Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Durumluk Mizah Tepki Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kahraman, F. (2008). *Ergenlerde Arkadaşlık İlişkisi İle Mizah Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Kaplan, K. (2016). *Serbest Zaman Egzersiz Katılımı, Öznel İyi Oluş, Öz-Yeterlik:Lise Öğrencileri Üzerinde Bir İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Karagöz, O. (2009). *İlköğretim Türkçe Öğretmenlerinin Mizah Tarzları İle Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Korkut, F. (2004). *İyilik Hali Çalışma Kitabı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lilienfeld, S. O., Lynn, S.J., Namy, L. L., & Woolf, N. J. (2009). *Psychology: From inquiry to understanding* (1st Edition). New York: Pearson Education, Inc.
- Malkoç, A. (2011). *Öznel iyi oluş müdahale programının üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerine etkisi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Mallen, K. (1993). *Laughlines: Exploring humour in children's literature*. Australia: Ambassador Press.
- Martin, R. A. (1998). Approaches to the sense of humor: A historical review. (Ed.: W. Ruch), *The Sense of Humor: Explorations of a Personality Characteristic*, (15–60).Berlin: Mouton de Gruyter.
- Martin, R. A.; Puhlik-Doris, P. L.; Gray, J.; Weir, K. (2003). Individual Differences of Uses of Humor and Their Relation to Psychological Well-Being: Development of the Humor Styles Questionnaire, *Journal of Research in Personality*, 37 (1), 48–75.
- Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6, 10-19
- Oral, G. (2004). Ergenlikte Mizah Ölçeği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 29(133), 20-27.
- Özen, Y. (2010). Kişisel sorumluluk bağlamında öznel ve psikolojik iyi oluş. (Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 4, 46-58.
- Özer, M. ve Karabulut, Ö. (2003). Yaşlılarda Yaşam Doyumu, *Türk Geriatri Dergisi*, 6(2), 72-74.
- Özünü, Ü. (1999). *Gülmecenin Dilleri*, Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Saroğlu, V. and Scariot, C. (2002). Humor style questionnaire: Personality and educational correlates in Belgian high school and collage students. *European Journal of Personality*, 16, 43–54.
- Sayar, B. (2012). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile umutsuzluk ve boyun eğici davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Sezer, F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin öznel iyi oluş durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(192), 74-85
- Soyaldın, Z. S. (2007). *Orta Öğretim Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları İle Mizah Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Şahin, G. N. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma, Öznel İyi Oluş Ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.